

Phlegon van Tralles

Wonderbaarlijke verschijnselen

Mensen die lang hebben geleefd

Olympiaden

**Vertaling, inleiding en annotatie
Rein Ferwerda**

 DAMON

Inhoud

Inleiding	7
<i>Wonderbaarlijke verschijnselen</i>	17
Proloog	19
Verschijningen van doden, orakelende hoofden en voorspellingen	21
I. De geschiedenis van Philinnion	21
II. Polycritus en een orakelend hoofd; voorspellingen	36
III. Bouplagus; Publius en zijn orakelend hoofd; voorspellingen	45
Veranderingen van sekse en hermafrodieten	54
IV. Teiresias	54
V. Caineus	57
VI- IX. Andere hermafrodieten	59
Sibillijnse orakels	68
X. Orakels in verband met de geboorte van een hermafrodiet	68
<i>Mensen die lang hebben geleefd</i>	77
Een orakel van een Sibille die lang heeft geleefd	79
<i>Wonderbaarlijke verschijnselen (vervolg)</i>	83
XI-XIX Grote skeletten	85
XX-XXV Gedrochten	93
XXVI en XXVII Mannen baren kinderen	99
XXVIII-XXXI Vrouwen baren meerlingen	100
XXXII en XXXIII Snelle groei	103
XXXIV en XXXV Hippocentauren	104

<i>Olympiaden</i>	107
<i>Berichten van andere schrijvers over wonderbaarlijke verschijnselen</i>	117
Apollonius	119
Diogenes Laërtius	120
Apollonius (vervolg)	124
Pseudo-Aristoteles	127
Paradoxographus Vaticanus	129
Beknopte bibliografie	131
Noten	133

Inleiding

1. Algemeen

‘Op Sardinië is de staf van een cavalerieofficier in brand gevlogen terwijl hij de wachtposten inspecteerde en heeft men gezien dat de zonneschijf kromp. In Praeneste zijn brandende stenen uit de lucht komen vallen en in Arpi heeft men gezien dat de zon met de maan vocht. In Capena heeft men overdag twee manen op zien komen. Tijdens de oogst zijn in Antium bloedende aren in de mand gevallen en in Rome hebben de beelden van de wolven gezweet.’ Deze en andere voortekens, zo vermeldt de Romeinse geschiedschrijver Livius (*Ab urbe condita* XXII 8-13), deden zich voor toen Hannibal zich in 218 vC. opmaakte om vanuit het noorden naar Midden-Italië te trekken. De mensen zagen in al deze dingen voorboden van onheil en werden doodsbang. Ze schonken zelfs geloof aan voortekens die volgens Livius het vermelden nauwelijks waard waren: ‘Dat hier en daar geiten wol waren gaan dragen, dat een kip in een haan was veranderd en een haan in een kip.’

Om de angst weg te nemen en de goden gunstig te stemmen nam de senaat uitgebreide maatregelen. Volwassen en jonge dieren werden geofferd en de *decemviri*, de tien mannen die hiervoor waren aangesteld, raadpleegden de Sibillijnse boeken om vast te stellen wat er verder moest gebeuren. Terwijl zo een wurgende angst de Romeinen in haar greep had, trok Hannibal ongehinderd in de richting van het Trasumeense meer, waar hij de Romeinen een vernietigende nederlaag zou toebrengen.

Livius vermeldt de reeks voortekens niet voor niets. Ze onthulden volgens hem de geestesgesteldheid waarin de mensen zich toen bevonden, met Hannibal voor de deur, maar ze duiden

ook op een ontregeling in de natuur, mogelijk door goddelijk ingrijpen, en de staat nam dan ook terecht maatregelen om het dreigende kwaad het hoofd te bieden.

Er komen in Livius' werk veel vaker dergelijke beschrijvingen voor, telkens aan de vooravond van voor Rome onzalige gebeurtenissen. Blijkbaar was het Romeinse volk gevoelig voor voortekens, maar het was beslist niet het enige. We vinden die gevoeligheid ook bij de Etrusken. De Etrusken waren, althans volgens Herodotus (*Historiën* I 94), uit Klein-Azië afkomstig, maar woonden al sinds jaar en dag in Italië, voordat de Romeinen langzamerhand Italië gingen veroveren. Ook de Etrusken konden het tegen de Romeinen op den duur niet bolwerken en moesten zich ten slotte aan hun macht onderwerpen. Maar ze oefenden op de Romeinen wel invloed uit, vooral in zaken die de religie betroffen. Veel van de rites en gebruiken die de Romeinen aanwendden om de dreiging van onheil af te wenden, hadden ze van de Etrusken geleerd.¹

Ook in Griekenland was men gewend in allerlei opmerkelijke verschijnselen goddelijke tekenen te zien van wat er ging gebeuren. Soms was zo'n teken een aanwijzing van geluk. Odysseus zag in het feit dat hij vlak voordat hij de vrijers zou aanvallen een luide donderslag hoorde, het bewijs dat Zeus aan zijn kant stond (Homerus, *Odyssee* XXI, 413). Andersom noopte een aardbeving de Spartanen in 414 vC. af te zien van een veldtocht tegen Argos, omdat ze die als een slecht voorteken beschouwden.² Het leven van Alexander de Grote werd voortdurend begeleid door voortekens. In de nacht voor haar huwelijksfeest droomde Olympias, de moeder van Alexander, dat tijdens een opkomende donderbui een bliksemschicht haar onderbuik trof en uit de wonde een groot vuur ontbrandde, dat daarna spleet en zich oploste in zich naar alle kanten verspreidende vlammen. De droom beeldt ontegenzeggelijk op indringende wijze uit hoe het leven van haar zoon zou verlopen. Iets later droomde Philippus dat hij een zegelring op het onderlijf van zijn vrouw drukte; in die ring was het beeld gegraveerd van een leeuw. Deze droom werd zo uitgelegd dat Alexander op een leeuw zou

Wonderbaarlijke verschijnselen

Proloog

‘Naumachius uit Epirus,²⁵ een man die in de tijd van onze grootvaders leefde, vermeldt dat de Aetoliër Polycritus, de meest aanzienlijke onder de Aetoliërs en hun leider, is gestorven en in de negende maand na zijn dood in het leven is teruggekeerd. Hij verscheen op de algemene vergadering van de Aetoliërs, waar hij uitstekende adviezen gaf betreffende de zaken waarover ze beraadslaagden. De Efeziër Hiëron en andere historici waren hiervan getuige en schreven hierover een verslag aan koning Antigonus²⁶ en aan andere vrienden van hen, die elders vertoefden.

En niet alleen Polycritus, maar ook een zekere Eurynous is niet lang daarvoor in Nicopolis hetzelfde overkomen. Hij was buiten de stad door zijn familieleden begraven, maar hij keerde twee weken na zijn begrafenis in het leven terug en vertelde dat hij onder de aarde veel wonderbaarlijke dingen gezien en gehoord had, maar dat het hem verboden was daar iets over te vertellen. Hij heeft daarna nog lange tijd geleefd en gold als een oprechter mens dan daarvoor.

Naumachius voegt er nog een derde persoon aan toe, die om zo te zeggen gisteren pas werd geboren: Rufus uit Philippi in Macedonië, een man die werd uitgekozen om het belangrijkste hogepriesterambt in Thessalonika te bekleden. Deze stierf en keerde op de derde dag weer in het leven terug; toen hij weer levend was geworden zei hij dat hij door de goden van de onderwereld was teruggestuurd om aan het volk verslag uit te brengen over wat hij had gezien. Hij bleef in leven totdat hij zijn opdracht had vervuld en stierf toen opnieuw.

Het meest spectaculaire voorbeeld van iemand die uit de doden

is opgestaan is echter Philinnion die tijdens de regering van Philippus leefde.²⁷ Ze was de dochter van Demostratus en Charito uit Amphipolis en stierf vlak na haar huwelijk met Craterus.²⁸ In de zesde maand na haar dood keerde ze in het leven terug en sliep vele²⁹ nachten achter elkaar heimelijk met een jonge man, Machates, omdat ze hem liefhad.³⁰ Deze was uit zijn vaderstad Pella bij Demostratus gekomen. Toen men haar had ontdekt stierf ze opnieuw, nadat ze had verteld dat ze haar daad verricht had in overeenstemming met de wil van de goden van de onderwereld. Haar lichaam werd door iedereen gezien terwijl het in haar vaders huis op de grond lag. Omdat ze niet geloofden wat er was gebeurd, gingen haar familieleden naar de plaats waar haar lichaam vroeger begraven was, braken het graf open en ontdekten dat het leeg was. De gebeurtenissen zijn beschreven in een aantal brieven aan Philippus, sommige van de hand van Hipparchus, andere van Arrhidaeus die Amphipolis bestuurde.³¹

Commentaar

Het voorgaande is de vertaling van een passage uit Proclus, een neoplatonicus uit de vijfde eeuw nC.,³² die een commentaar heeft geschreven op Plato's *Staat*, waarin het verhaal van de Armeniër Er voorkomt. Deze Er was na zijn dood in de onderwereld geweest maar weer levend geworden. Over zijn verblijf in de onderwereld laat Plato hem in de *Staat* (X, 614a-621d) verslag uitbrengen. Om het gefantaseerde, maar zeer indrukwekkende verhaal van Plato geloofwaardig te maken vertelde Proclus de vier bovenstaande gevallen van doden die weer levend zijn geworden. De geschiedenissen van Philinnion en Polycritus vinden we in het hierna volgende boek van Phlegon terug. Proclus vermeldt, in navolging van Naumachus, de verder onbekende Rufus omdat die niet zolang voor hem leefde, waardoor de betrouwbaarheid van de geschiedenis in zijn ogen toenam.

Verschijningen van doden, orakelende hoofden en voorspellingen

I. De geschiedenis van Philinnion

[Philinnion, de dochter van Demostratus en Charito is vlak na haar huwelijk met Craterus gestorven. In de zesde maand na haar dood is ze weer levend geworden en heeft ze een aantal nachten aaneen met een jonge man, Machates, geslapen. Deze Machates was uit zijn vaderstad Pella bij Demostratus gekomen en gastvrij in diens huis opgenomen.]³³

1.[De voedster] ging naar de deur van de logeerkamer en zag in het schijnsel van een brandende lamp de vrouw³⁴ naast Machates zitten. 2. Door het wonderbaarlijke karakter van de verschijning kon ze zich niet langer beheersen, holde naar de moeder en schreeuwde luid: ‘Charito, Demostratus!’ Ze vond dat die moesten opstaan en met haar meegaan naar hun dochter, omdat deze in levende lijve verschenen was en nu door een goddelijke wilsbeschikking bij de gast in de logeerkamer vertoefde. 3. Toen Charito dit onwaarschijnlijke verhaal had gehoord, raakte ze door de enormiteit van het bericht en de opgewondenheid van de voedster eerst verbijsterd en viel ze flauw. Na korte tijd deed echter de herinnering aan haar dochter haar de tranen over de wangen lopen. Ten slotte wierp ze de oude vrouw voor de voeten dat ze gek was geworden en gebod ze haar meteen bij haar vandaan te gaan. 4. Maar de voedster antwoordde verwijtend en zonder omhaal dat ze zelf goed bij haar verstand en volkomen gezond was, maar zij, de moeder, niet, als ze weigerde haar eigen dochter te gaan zien.

Schoorvoetend ging Charito tenslotte toch naar de deur van de logeerkamer, deels onder druk van de voedster, maar toch ook verlangend om te weten te komen wat er gebeurd was. Maar